

شمشیر دو دمی به نام «جهانی کردن اقتصاد»

احمد آل یاسین

رقابت در بازارهای جهانی فراهم نشود، توفیق در بدست آوردن سهم قابل قبولی از تجارب جهانی غیرممکن به نظر می‌رسد. عوامل منفی این حوزه از مناسبات اقتصادی را می‌توان وجود قوانین کار نامناسب، حجم سنگین کالای قاچاق و توسعه دلالی و کمیسیون بگیری، ضعف قانونمندی کشور و امنیت اقتصادی دانست.

طرفداران جهانی شدن اقتصاد، نتایج این وضع را در مورد زیر خلاصه کرده‌اند:

۱- گسترش تکنولوژی فراتر از محدوده کشورهای توسعه یافته. به طور مثال بین سال‌های ۱۹۸۵ تا ۱۹۹۵ سهم محصولات در

خبری پخش می‌کند، نشانه‌هایی از تحولات سریعی است که جهان را به سوی نوعی یکپارچگی و در واقع تحقق نظریه «دهکده جهانی» پیش می‌برد.

از دیدگاه برخی از مدافعان «جهانی شدن امور»، این حرکت جهانی که مبانی اقتصادی عامل تحرک آن است، سبب می‌شود که در آینده تمایز هویت‌های ملی فرانسوی، ایتالیایی، انگلیسی، پرتغالی و غیره از بین برود و نسل‌های آینده اروپا صرفاً «اروپایی» شناخته شوند.

یک نظریه مدافعان جهانی شدن اقتصاد این است که اگر کالایی در بازار داخلی قدرت رقابت نداشته باشد، قطعاً

نمی‌تواند در عرصه‌های بین‌المللی موفق باشد. این گروه از کارشناسان اقتصادی معتقدند که اولین اقدام برای حضور در بازارهای بین‌المللی، گشودن دروازه‌ها به روی کالاهای خارجی است تا تولیدکنندگان داخلی بتوانند قدرت رقابت خود را قبل از ورود به بازارهای بین‌المللی بیازمایند و به همین دلیل است که در کشور ما تاکنون صادرات غیرنفتی هیچ‌گاه نتوانسته جایگاه مناسبی در عرصه اقتصاد ملی بدست آورد، زیرا اصل موفقیت در بازارهای جهانی، به خصوص در عصر جهانی شدن^(۶) اقتصاد، رقابت فشرده و مستمر است و مادام که بستر مناسب

در سال‌های آخر جنگ بین‌الملل دوم، در مذاکرات برتون وودز^(۱) در نیوهامشایر آمریکا تشکیل دو سازمان فراملیتی، موسوم به «بانک بین‌المللی برای بازسازی و توسعه»^(۲) و «سندوق بین‌المللی پول»^(۳) به تصویب رسید و متعاقباً اولین گام‌ها برای تشکیل «گات» - سازمان تجارت جهانی کنونی یا WTO - با شرکت ۲۳ کشور برداشته شد. این روند به نحوی ادامه یافت که تا سال ۱۹۹۹ تعداد کشورهای عضو WTO به حدود ۱۲۵ کشور رسید و بیش از ۳۰ کشور دیگر علاقمند به عضویت در آن بودند. در دهه‌های اولیه قرن بیستم و همزمان با گسترش آزادی اقتصادی در غرب، تلقی عمده کارشناسان بر این بود که افزایش صادرات و کاهش واردات به نفع اقتصاد کشورها است، ولی باور اکثر کارشناسان کنونی اقتصاد بر آزادسازی تجارت جهانی است. آنها معتقدند این آزادی به رشد اقتصادی کشورها کمک می‌کند و لذا کوشیده‌اند نظریات خود را عملی کنند. به همین دلیل امروزه ما شاهد کم‌رنگ شدن مرزهای اقتصادی و نتیجتاً تغییر جهت اقتصادهای ملی به سوی تجارت جهانی هستیم. به عبارت دیگر، تن در دادن به بازرگانی جهانی، علی‌رغم نظرات کارشناسان مخالف آن، به صورت یک ضرورت درآمده و رقابت، مفهوم داخلی و خارجی خود را از دست داده و در هر دو زمینه داخلی و خارجی رقابت به یک شدت برقرار است. برقراری واحد پول اروپایی «یورو»^(۴) و حضور آن در صحنه‌های تجارت جهانی، صدور کارت‌های اعتباری یورو، حذف ویزا بین تعدادی از کشورهای اروپایی و برداشتن مرزهای سیاسی و فرهنگی تا آن حد که شبکه خبری «یورونیوز»^(۵)، همپای سی.ان.ان و بی.بی.سی به عنوان یک شبکه خبری معتبر جهانی شناخته شده و همزمان به چند زبان اروپایی برنامه‌های

امور مالی خود را به ما بسپارید

در محیطی امن بعنوان حسابدار و امین شما

نگهداری و ثبت دفاتر قانونی، اطلاعات انبار و اموال

تهیه لیست حقوق، بیمه، مالیات و فیش حقوق مشاوره مالیاتی

طراحی و پیاده سازی نظامهای مالی و صنعتی

شرکت حسابرس ۶۴۲۰۷۵۹ - ۶۴۳۲۸۵۴

جهانی سبب حذف یا منزوی شدن کشورهای می‌شود که نتوانند خود را با حرکت‌های جهانی هماهنگ سازند. (۱۱)

تیغ دو دم

در آینده با ایجاد یکپارچگی در بازارهای مالی و پولی، انتقال سرمایه به راحتی انجام می‌شود. تنها اقدامی که برای متوقف کردن خروج سرمایه از ایران می‌توان انجام داد، ایجاد بستر مناسب برای تحقق جامعه مدنی، قانونمند شدن امور، تشویق بخش خصوصی و استقرار عدالت اجتماعی است. برای درک ضرورت اجرای این برنامه‌ها لازم است به برخی از جنبه‌های مهم جهانی کردن اقتصاد توجه ویژه‌ای مبذول کنیم.

گروهی از کارشناسان اقتصادی، جهانی شدن اقتصاد را دامی گسترده شده به وسیله شرکت‌های فراملیتی برای کشورهای در حال توسعه می‌دانند تا تحرک آزاد و بدون مانع سرمایه میسر و تضمین شود. این کارشناسان اعتقاد دارند که اگرچه مدافعان برنامه تعدیل می‌پذیرند که یکی از مصائب جدی اقتصاد در این جوامع، تورم روبه تزاید است، ولی توجه نمی‌کنند که تورم روزافزون پی‌آمد برنامه تعدیل اقتصادی است. آنها می‌گویند برنامه تعدیل ساختاری و اقتصاد جهانی، نه فقط الگوهای تولید را دگرگون می‌کند، بلکه به الگوهای مصرفی نیز آسیب و خدشه وارد می‌سازد. آزادسازی تجارت خارجی که بخشی از برنامه تعدیل اقتصادی است، ورود کالاهای خارجی غیرضروری را امکان‌پذیر می‌کند و جامعه را روز به روز مصرفی‌تر و آلوده‌تر می‌سازد. به اعتقاد این دسته کارشناسان: **مشخصه اصلی اقتصاد جهانی، تحرک فوق‌العاده سرمایه و عدم تحرک نیروی کار است.** (۱۲)

یک میلیارد دلار سرمایه از کشور شد. (۹)
۴- گسترش شگرف بازارهای پولی یا حرکت جهانی سرمایه سبب شد که حجم مبادلات در بازارهای بین‌المللی سهام از ۷۳ میلیارد دلار در

تعدیل ساختاری و جهانی شدن اقتصاد نه فقط الگوهای تولید را دگرگون می‌کند، بلکه به الگوهای مصرف نیز آسیب می‌رساند

سال ۱۹۷۹ به ۱/۲ تریلیون دلار در سال ۱۹۸۸ افزایش یابد، در صورتی که ایران دارای هیچ‌گونه امکانی برای حضور در بازارهای بین‌المللی نبوده است. (۱۰)

۵- افزایش شدید شکاف بین کشورهای پیشرفته با کشورهای فاقد امکان حضور در اقتصاد

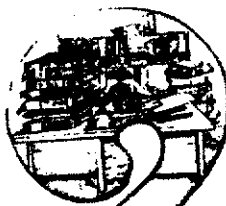
درآمد ارزی کشورهای در حال توسعه از ۲۷/۸ درصد به ۵۴/۵ درصد افزایش پیدا کرد. این دگرگونی در کشورهای صادرکننده نفت نیز برای رهایی از اقتصاد تک‌محصولی چشم‌گیر بود و سهم مذکور را از ۶/۷ درصد به ۲۶/۸ درصد رسانید. اما در همین دوره سهم صادرات صنعتی ایران از ۱۲/۲ درصد به ۳ درصد کل درآمد ارزی کاهش پیدا کرد. قابل ذکر است که صادرات سرانه صنعتی ایران حدود ۲۰ دلار در سال یعنی معادل یک دویستم کشورهای تازه صنعتی شده و یک هزارم کشورهای صنعتی است. (۷)

۲- حمل و نقل و ارتباطات و گردشگری به رشد چشم‌گیری دست یافته است. درآمد گردشگری جهان در دو دهه اخیر، سالانه بیش از ۱۲ درصد رشد داشته و درآمد جهانی حاصل از آن را نزدیک به ۴۰۰ میلیارد دلار (بیش از مجموع صادرات نفتی جهان) رسانیده است. ارقام درآمدهای گردشگری نشان می‌دهد که درآمدهای این رشته به جذابیت تاریخی و گردشگری ارتباط ندارد، بلکه بیشتر به سطح توسعه کشورها مرتبط است، کما این‌که درآمد گردشگری آمریکا حدود ۳۰ برابر کشور هند است. (۸)

۳- شرکت‌های فراملیتی در جهانی شدن اقتصاد نقش پراهمیتی دارند، هم‌اکنون نزدیک ۵۰۰ شرکت بزرگ چندملیتی، حدود دو سوم تجارت جهانی را در اختیار دارند که ۸۰ درصد آن بین خودشان انجام می‌شود. در سال ۱۹۶۰ میزان سرمایه‌گذاری خارجی در جهان ۶۳ میلیارد دلار و در سال ۱۹۸۸ بالغ بر ۹۵۰ میلیارد دلار بوده است. جالب اینجاست که کشور چین با سابقه اقتصاد بسته، در سال ۱۹۹۸ بالغ بر ۴۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی جذب کرد، در حالی که ایران با جذب تنها ۴۰ میلیون دلار، سبب فرار حدود

لیست محصولات

- زولکن دیزلخانه
- چمبر مسان
- پسکوله
- زولکن آرمو
- آبوم
- جدول
- خانه
- نقشه
- مجموعه
- مصداق‌ها
- انبار می و مهری
- انبار نوبند
- پمپ‌ها
- حقوق و دستمزد
- اموال

صد هار زولکن نه!

شرکت فرامطلق (سهامی خاص)

کارآمدترین مرکز جهت ارائه:

- نرم‌افزارهای تصویری آرسو، دیرخانه و پایگانی، گردش مکانیات، ایجاد بانک اطلاعاتی
- نرم‌افزارهای تجاری خرید، فروش، انبار، کنترل حسابهای بانکی و مشتری‌بان، حسابداری حقوق و دستمزد، اموال

تهران ۱۹۲۳۸ - خیابان ولی عصر - مقابل پارک ماهی - شماره ۱۰۵۰/۶ - واحد ۳۰۸
تلفن: ۰۲۱-۸۷۱۴۷۰۴ - فاکس: ۰۲۱-۸۷۱۴۷۰۷ - E.MAIL: fmotlagh@ncda.net

فقط بوی
زولکن

در هفته آخر فروردین ۱۳۷۹، حامیان کشورهای در حال توسعه و مخالفان اقتصاد جهانی، پس از تظاهرات «سیاتل» در ایالت واشنگتن، تظاهراتی را در مقابل مرکز بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول در واشنگتن دی سی نیز برپا کردند. آنها می‌گویند که جریان سرمایه و پول در بازار جهانی با فراز و نشیب‌های کنونی، غیرواقعی به نظر می‌رسد. مخالفان اقتصاد جهانی مثال می‌زدند که بر اثر ماجرای «بیل گیتس» صاحب کمپانی «مایکروسافت» و اغتشاشی که در بورس «وال استریت» بوجود آمد، نزدیک به ۲ هزار میلیارد دلار سرمایه از بین رفت. آنها همچنین معتقدند که کشورهای قدرتمند، بر صندوق بین‌المللی پول حاکم هستند و برنامه‌های توسعه آنان بر کشورهای فقیر، ثمری جز افزایش صادرات کشورهای توسعه یافته به بهای تنزل توان اقتصادی کشورهای فقیر ندارد. به گفته کارشناسان، تظاهرکنندگان سخنگوی بخش عظیمی از افکار عمومی جهان محسوب می‌شوند که از اصلاحات پیشنهادی این نهاد مالی بین‌المللی متضرر می‌شوند.

آمریکاییان هم از برنامه جهانی کردن اقتصاد به خشم آمده‌اند. بعد از تظاهرات سیاتل، در واشنگتن هم علیه سیاست‌های بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول تظاهراتی برپا شد. عکس برخورد خشونت‌آمیز پلیس واشنگتن با تظاهرکنندگان را نشان می‌دهد.

آنان در اجلاس گروه ۷۷ در هاوانا (فروردین ۷۹) نیز صدای خود را علیه بدهی‌های انباشته شده کشورهای در حال توسعه و فقیر و شرایط نابرابر تجارت جهانی بلند کردند و گفتند که ایجاد نوع عادلانه‌تری از جهانی شدن اقتصاد امکان‌پذیر است.

برای آگاهی بیشتر از استدلال آن دسته از کارشناسان نگاه کنید به بدهی خارجی کشورهای در حال توسعه در جدول یک.

آنچه از این جدول به روشنی درک می‌شود، این‌که در طول ده سال کل بدهی کشورهای در حال توسعه از نزدیک به ۸۲۴ میلیارد دلار در سال ۱۹۸۹، به حدود ۱۹۵۰ میلیارد دلار (نزدیک به ۲ تریلیون دلار) در سال ۱۹۹۸ رسید. قابل ذکر است که در طول این ده سال، کشورهای بدهکار در مجموع ۱۹۵۶ میلیارد دلار به طلبکاران خویش پرداخته‌اند. یعنی در سال ۱۹۸۹ این کشورها ۱۱۲۵ میلیارد دلار بدهی داشتند و ظرف این

چگونگی مصرف نزدیک به ۲۵۰ میلیارد دلار درآمد ارزی حاصل از فروش نفت است که بازده مناسبی نصیب کشور نکرده است. بدهی سنگین دولت و شرکت‌های دولتی به بانک‌ها و تجاوز آن از سطح سپرده‌های مردم، نمونه دیگری از ضعف

مسئودیت و فقدان انسجام نظام توسعه

اقتصادی است.

به عبارت دیگر، عصر نوین و جهانی شدن اقتصاد تیغی دولبه است. از یک‌سو ضروریات نوین اقتصادی، اجبار به گسترش جهانی فن‌شناسی و صنعت، حرکت جهانی سرمایه، بهره‌گیری از درآمدهای کلان حاصل از گردشگری و غیره را که در صورت مدیریت سنجیده و بخردانه می‌تواند موجب توسعه شتابان جوامع گردد، ایجاد کرده است اما از سوی دیگر، کشورهای توسعه‌یافته را با تهدید دوگانه مواجه ساخته است. تسلیم بی‌قید و شرط به جریان جهانی شدن اقتصاد، رشد شتابان انحلال فرهنگ‌ها و تمدن‌های ملی را در اثر گسترش فرهنگ مصرفی به دنبال دارد، اما کنار ماندن از اقتصاد جهانی نیز، خود سبب انحلال فرهنگ

مدت نزدیک به ۷۴ درصد بیشتر از این مقدار بدهی، یعنی ۱۹۵۶ میلیارد دلار به طلبکاران می‌پردازند، ولی در پایان همچنان ۱۹۵۰ میلیارد دلار بدهی دارند. (۱۴)

موافقین جهانی شدن اقتصاد، معتقدند اگر کشورهای در حال توسعه، یا به عبارت دیگر کشورهای جنوب، با افزایش بدهی به بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول روبه‌رو شده‌اند، علت را نباید به تنهایی در سیاست‌های استثماری مؤسسات فوق و شرکت‌های فراملیتی جستجو کرد، بلکه عدم کفایت کشورها در مصرف صحیح وام‌های دریافتی از بانک‌ها و مؤسسات خارجی است که سبب تشدید بحران اقتصادی در این کشورها است. نمونه بارز کم‌کفایتی و اعمال سیاست‌های ناپخته و غیرعلمی در ایران،

«جدول یک - بدهی خارجی کشورهای در حال توسعه به میلیارد دلار»

ظرفیت جذب:

عبارت است از ظرفیت جذب و پذیرش جامعه، یعنی اگر استفاده از تکنولوژی فضایی در مقوله سیاست‌گذاری دولتی دیده شده باشد، فرهنگ جامعه هم با آن سازگاری نشان دهد، زمانی موقعیت حاصل می‌شود که ظرفیت جذب تکنولوژی و راهبری آن نیز در جامعه وجود داشته باشد.

تحلیل فوق نشان می‌دهد که در الگوسازی برنامه‌های ۵ ساله سازمان برنامه و بودجه، هدف‌ها و بسترهای آنها تجریدی و انتزاعی منظور شده و نیازهای کوتاه‌مدت و درازمدت جامعه هرگز در قالب یک برنامه جامع ملی که فراگیر بوده و در برگزیده همه مقوله‌های جامعه مدنی باشد تدارک نشده است. استقرار دولت‌ها هنگامی بازپرداخت می‌شود که حداقل ۳ پیش‌شرط فوق رعایت شود و مردم در فرایند توسعه فعالانه مشارکت داشته باشند و سیاست‌گذاری‌های دولت را حمایت کنند.

۹۸	۹۷	۹۶	۹۵	۹۴	۹۳	۹۲	۹۱	۹۰	۱۹۸۹	
										آفریقا
۲۸۸/۹	۲۸۵/۷	۲۸۶/۸	۲۸۲/۹	۲۶۶/۷	۲۴۶/۵	۲۴۰/۲	۲۴۲/۹	۲۳۶/۵	۲۱۶/۵	کل بدهی
۲۶	۳۳/۴	۶۰/۹	۵۸	۴۶/۹	۴۲/۷	۳۵/۶	۳۱/۷	۲۷/۸	۲۵/۹	کوتاه‌مدت
۲۶۳	۲۵۲/۳	۲۲۵/۹	۲۲۴/۹	۲۱۹/۸	۲۰۳/۸	۲۰۴/۶	۲۱۱/۲	۲۰۹	۱۹۰/۶	درازمدت
										آسیا
۶۴۸	۵۹۸/۳	۵۶۳/۷	۵۴۵	۴۹۹/۹	۴۵۰/۲	۴۰۴/۳	۳۶۵/۷	۳۳۲/۶	۲۹۳/۷	کل بدهی
۱۴۸/۸	۱۳۰	۱۱۲/۵	۹۵/۷	۷۵/۲	۷۳/۴	۶۸/۱	۵۸/۲	۴۵/۹	۳۸/۳	کوتاه‌مدت
۴۹۹/۲	۴۶۸/۳	۴۵۱/۳	۴۴۹/۳	۴۲۴/۸	۳۷۶/۹	۳۳۶/۲	۳۰۷/۵	۲۸۶/۷	۲۵۵/۴	درازمدت
										خاورمیانه
۲۹۰/۶	۲۸۱/۲	۲۷۴/۳	۲۷۴/۲	۲۶۶/۵	۲۵۷/۴	۲۴۰/۲	۲۳۰/۶	۲۲۱/۳	۱۹۷/۸	کل بدهی
۷۴/۵	۶۷/۹	۶۱/۹	۵۲/۴	۴۷/۷	۴۲/۲	۵۲/۷	۴۲/۵	۳۸/۹	۳۷/۵	کوتاه‌مدت
۲۱۶/۱	۲۱۳/۳	۲۱۲/۵	۲۲۱/۹	۲۱۸/۸	۱۹۵/۱	۱۸۷/۵	۱۸۸/۱	۱۸۲/۴	۱۶۰/۳	درازمدت
										آمریکای لاتین
۷۲۱/۶	۶۸۸/۲	۶۵۸/۴	۶۳۰/۱	۵۷۶/۵	۵۳۳/۸	۴۸۸/۸	۴۵۹	۴۳۷/۲	۴۱۷/۳	کل بدهی
۱۱۳/۳	۱۰۶/۶	۹۹/۸	۹۸/۸	۱۲۴/۶	۱۱۵/۸	۱۰۳/۲	۸۷/۵	۷۲/۷	۶۱/۵	کوتاه‌مدت
۶۰۸/۳	۵۸۱/۶	۵۵۸/۶	۵۳۱/۳	۴۵۱/۹	۴۱۸	۳۸۵/۶	۳۷۱/۵	۳۶۴/۵	۳۵۵/۸	درازمدت

- 1) Breton Woods
- 2) International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)
- 3) International Monetary Fund (IMF)
- 4) Euro
- 5) Euronens
- 6) Globaligation

- ۷- کمال اطهراری، خبرنگار جامعه مهندسين مشاور - شماره ۶ زمستان ۷۸
- ۸- همان ماخذ
- ۹- کمال اطهراری، خبرنگار جامعه مهندسين مشاور - شماره ۶ زمستان ۷۸
- ۱۰ و ۱۱- همان ماخذ
- ۱۲ و ۱۳- دکتر احمد سيف - جهاني کردن فقر و فلاکت زیر نواي جهاني کردن اقتصاد - مجله گزارش شماره ۱۱۰-۱۰۹ اسفند ۷۸ / فروردین ۷۹
- ۱۴- کمال اطهراری، خبرنگار جامعه مهندسين مشاور - شماره ۶ زمستان ۷۸

ساز و کار سنجش نیل به هدف‌ها و اعمال اقدامات انضباطی و قانونی در صورت تخلف از خط‌مشی‌ها، چگونه دیده شده است. در چنین سیاست‌گذاری، شعارهای برنامه‌ای، عبارت‌سازی، جمله‌پردازی‌های بدون پایگاه‌های عملی، اجرایی و شدنی قطعاً بی‌معنی بوده و از دکتترین برنامه‌سازی اجرایی توأم با پاسخگویی حذف می‌شود.

سازگاری فرهنگی:

به این معناست که اگر در سیاست‌گذاری دولت، برای مثال، توسعه در جهت تکنولوژی فضایی دیده شود و اعتبارات آن هم وجود داشته باشد، آیا فرهنگ جامعه و معیارهای جاری و حاکم بر جامعه و دانش آن قادر هست از این تکنولوژی جدید استفاده کند و آن را در جهت توسعه جامعه و کشور به کاربرد؟ به عبارت دیگر زحمت و سرمایه‌گذاری مربوط به آن آیا بازگشت دارد یا خیر؟

و تمدن ملی در پی سقوط اقتصادی می‌شود. (۱۴) کارشناسان در میان شرایط ایجاد و بستر مناسب توسعه، به طور خلاصه ۳ پیش‌شرط عمده، سیاست‌گذاری (Governmental Policy)، سازگاری فرهنگی (Cultural Adaptability) و ظرفیت جذب (Absorbancy Capacity) را در تحقق توسعه مطلوب، ضروری و الزامی می‌دانند.

سیاست‌گذاری دولت

سیاست‌گذاری دولت یعنی خواسته‌ها و هدف‌های دولت از منظر توسعه. یعنی این‌که دولت چه ضوابط و چه حدود و ثغوری را برای رفاه مردم، توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در نظر می‌گیرد و جایگاه این مقوله‌های مهم در نظام برنامه‌ریزی چگونه دیده شده و می‌شود و آیا راه دستیابی به آنها از فزاینده علمی، عملی و سیستماتیک برخوردار هست یا خیر؟ همچنین